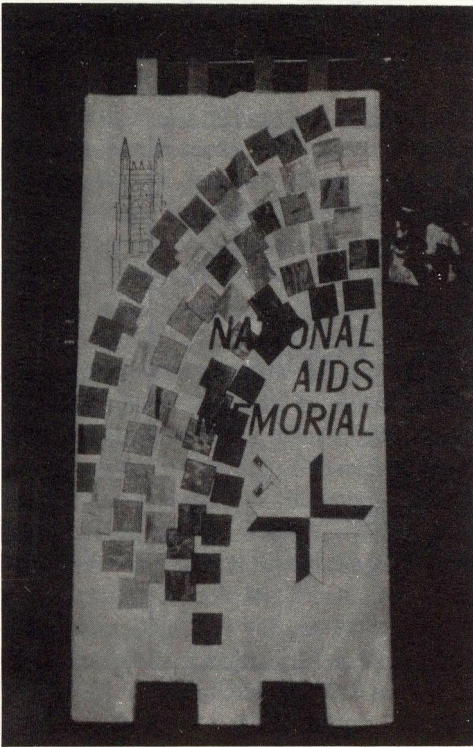

Amerika: a megelőzés a legfontosabb

*Az egyenlő védelem elve • Félelem nélkül
„Robbanás” előtt állunk*

Az AIDS az egész világ számára kihívás. Vajos mit kezd e kihívással egy olyan szervezet, mint a börtön, és különösen abban az országban, az Egyesült Államokban, ahol európai szemmel nézve borzalmasan magas az elítéltek száma? (Összehasonlításként Európában Magyarországon a legmagasabb a bebörtönzöttek aránya, minden százezer lakosból 140,

Az USA legnagyobb katolikus templomában (Harlemben) külön megemlékeznek a pusztító kór következtében elhunytakról

ugyanaz a szám az Egyesült Államokban 240!) Ráadásul az USA-ban egyaránt sok a HIV-fertőzött és az AIDS-beteg. (180 ezer beteg közül 120 ezer már meghalt, a fertőzöttek számát pedig több millióra becsülik.)

A büntetés-végrehajtási intézetekben ez a kihívás talán még komolyabb, hiszen az elítéltek között az átlagosnál több az AIDS által veszélyeztetett személy, különösen a kábítószerélvezők, homoszexuálisok és prostituáltak. Ezért is van a börtönöknek kulcsszerepe az AIDS-fertőzöttség ellenőrzésében. Persze nemcsak a veszélyeztetettek nagy száma súlyosbítja a helyzetet, hanem az is, hogy egyszerre jelentkeznek orvosi, börtönigazgatási és jogi kérdések. Úgy kell megoldaniuk az AIDS felderítését, diagnosztizálását, a fertőzöttek elhelyezését, (tanácsadást, a betegség terjedésének megakadályozását stb.), hogy közben az emberi jogok se sérüljenek. Ez utóbbi tartalmazza az *egyenlő védelem elvét*, amely egyaránt vonatkozik a betegekkel foglalkozó személyzetre és az egészségügyiekre.

**„Sokat tudunk —
tehát védekezhetünk!”**

A kezdeti sokkhatás után — amelyet nyilván az is okozott, hogy a járvány már világméreteket öltött, mire a fertőzést és a betegséget okozó vírust fölfedezték — az emberiség egészét fenyegető új veszély méreteinek ismeretében ma már pontosan körvonalazható a védekezés módja mindaddig, amíg a hatásos védőanyagot felfedezik.

Sokat tudunk — hirdetik a szakemberek —, tehát védekezhetünk is. Ez a be-

tegség nem hirtelen jött, nem is így tűnik el, ezért a leghatásosabb védekezés a szakszerű, jó propaganda. A rossz tájékoztatás ugyanis többet árt, mint használ.

A járványügyi központ — erre figyelemmel — külön irányelveket adott ki a börtönök részére. De az USA-ban, mint mindent, az AIDS-kezelést is valamennyi állam, sokszor egy-egy börtön is önállóan szabályozza és keresi a megoldásokat, amelyek ez esetben eléggé hasonlóak. Mindenestre az a felismerés, hogy az AIDS-re való társadalmi, kulturális és politikai reakció ugyanolyan fontos, mint maga a betegség, talán a börtönökben érzékelhető leginkább.

Visszaszorították a szélsőséges gondolkodást

A betegség megjelenését követő néhány év legnagyobb és mérhető eredménye a szélsőséges gondolkodás visszaszorítása. Ez az elitélteknél és a személyzetnél egyaránt tapasztalható. Fertőzött és beteg elítéltek elmondták — a velük fogyasztott ebéd közben —, hogy '82-'83-ban sokszor „fegyverként” használták a vérüket a betegség okozta fájdalmas bizonytalanság és lelki stressz következtében. (A pánikreakció Európa számos börtönében is zavargásokhoz vezetett, például Belgiumban, Franciaországban, Németországban.)

A tájékoztatás pontosságára és gyakoriságára jellemző, hogy minden büntetés-végrehajtási dolgozó megkapja a precedens értékű bírósági döntést. Ez történt például akkor, amikor egy chicagói fogorvost elbocsátottak állásából, mert HIV-pozitív volt, ám a bírósági döntés után visszahelyezték. Az orvos börtönben dolgozott, és mivel tudta, hogy fertőzött, mindig védőfelszerelést használt, továbbá a betegeivel is közölte. Pontos nyilvántartást vezetett róluk, akiket szintúgy megvizsgáltak és kiderült, egyetlen betegét sem fertőzte meg. Az ilyen példákat arra használják fel, hogy tudatosítsák a személyzettel, sem az aggodalom, sem az önelégültség nem célra vezető. Propagandájuknak és oktatásuknak ez a két legfontosabb szempontja. Az ag-

godalom, a megalapozatlan félelem riasztó, azt sugallja, hogy a HIV átvihető véletlenül is. Pedig még nem volt példa arra, hogy a személyzet bármely tagja valamelyik intézetben fertőzést kapott volna. (Olyan előfordult, hogy maga is kábítószerélvező lévén közös vagy használt tütől fertőződött.)

Plakátok, hirdetések mindenütt

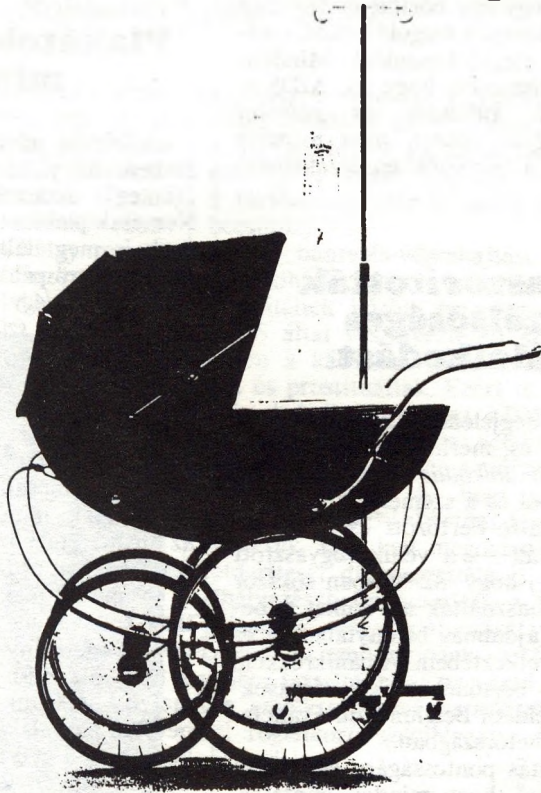
A börtön jelentőségét növeli a megelőzésben, hogy itt hosszabb időn át nagy „tömeg” oktatása, felvilágosítása folyik. Nemcsak plakátokkal, prospektusokkal, bár azok is megtalálhatók minden börtönben. Ime, néhány példa az egyik női börtönből: *Csak akkor légy terhes, ha egyikőök sem fertőzött; Ne szülj olyan gyermeket, aki halálra született!; Az AIDS-szel járó szerelmi bánattól az AIDS nem múlik el; Na mit gondolsz, ki kaphatja el az AIDS-t, ha injekciós tűvel kábítószereszed magad? A gyermeked!* (Persze plakátok, hirdetések nemcsak börtönökben találhatók, ott vannak minden városban, a metrón, az utcán, a televízióban, a legnagyobb fényreklámokban és naponta sok-sok újságban.)

Nemcsak plakátok és szórólapok adnak tanácsot, hanem számtalan „érthető” nyelven írt kiadvány is részletesen foglalkozik a témával. Például mit tegyünk, ha valamelyik barátunk fertőzött, hogyan segíthetünk, ha valaki a családban beteg, van-e különbség a gyermek és a felnőtt betegsége között, milyen kockázata van a lesbikus és a férfi-férfi kapcsolatnak stb. Mindezekre rendkívül aprólékos tanácsokat adnak.

Pontos tájékoztatás

A veszélyeztetettek pontos tájékoztatását elsőrendű feladatnak tekintik. Így könnyebb a felismerése annak, hogy veszélyes, illetve veszélyeztetett vagyok. E felismerés birtokában a helyes magatartás, cselekvés megválasztása is könnyebb, ami akkor sikeres, ha az oktatás és a tettek nem mondanak ellent. Már az AIDS fel-

Most babies with AIDS are born to mothers or fathers who have shot drugs.

Babies infected with AIDS don't live very long.
How would you feel if your baby was born to die?

If you or your sex partner ever shot drugs and you want a baby, first get the AIDS test, both of you. Protect your baby. Don't get pregnant unless you're sure both of you aren't infected.

If either of you ever shot drugs or had sex with someone who did, use condoms to help protect you and your sex partner from AIDS.

And get into treatment. Now more than ever treatment could save your baby's life as well as your own.

STOP SHOOTING UP AIDS.
GET INTO DRUG TREATMENT.
CALL 1-800 662 HELP

A Public Service of the National Institute on Drug Abuse, Department of Health and Human Services.

Szórólap a születendő gyermekek védelmében

ismerésének kezdetén oktatták, hogy a *vírus nem fertőz köhögéssel,üsszentéssel, köpködéssel, kézfogással, közös WC, zuhany, közös eszközök, tárgyak használatával, közös étkezésnél stb.*, ennek ellenére sokszor indokolatlanul használtak védőruhát. Mára ez is a „helyére” került. Védőruhát ott és akkor használnak, ha fennáll a vérrrel fertőződés veszélye. Ott viszont mindig. (Lehet, hogy a szervezett oktatás is elősegítette, mindenesetre a jóslatokkal ellentétben a már említett rizikófaktorokban csökkent az újonnan fertőzöttek aránya. Az más kérdés, hogy a heteroszexuálisok körében viszont nőtt.)

Változatos gyakorlatot alkalmaznak

Valamennyi államban kiemelten kezelik a fertőzött és beteg elítélt elhelyezését. Változatos gyakorlatot alkalmaznak, de a legkézenfekvőbb megoldás, hogy az illető marad az eredeti környezetében, speciális programok beiktatásával marad az eredeti helyén, ha pedig szükséges, kórházba utalják (ez lehet kórház vagy börtönkórház).

Kórházba akkor küldik a beteget, ha a testén nyílt seb, nyálkahártya-sérülés tapasztalható, klinikai méretű láz, állandó köhögés, hasmenés lép fel, vizelet- és széklet-visszatartási zavarok jelentkeznek. Az állami és szövetségi intézetekből a betegek 50-60 %-a, a megyei és városi börtönből 80 %-a kerül kórházba. Az egyik ilyen nagy kórház New York Cityben található, a *Rikers Island Hospital*. A szigeten augusztusban 18 ezer elítélt volt. E börtön-monstrumban örökkel és elítéltekkel beszélgetve hihetőnek tűnt, hogy nincs bennük félelem. Ebben valószínűleg az is szerepet játszik, hogy sajátos módon értelmezik a fertőzöttséggel kapcsolatos adatok titkosságát. Elvileg csak az orvos, az egészségügyi személyzet, a parancsnok és helyettese ismerheti, ki a fertőzött vagy beteg. Ugyanakkor minden megkérdezett ör tudta, hogy a munkahelyén melyik elítélt fertőzött, viszont sem a biztosítótársaságnak, sem a munkahelyének nem adnak felvilágosítást.

Különleges a helyzet Michiganben, ahol a büntetés-végrehajtási dolgozók szakszervezetét tájékoztatni kell a fertőzött személyekről. Ezek a gondok minden börtönben jellemzőek, de elsősorban New York államban, New York Cityben, New Jerseyben és Floridában, ahol a fertőzöttek 70 %-a található.

Jelentős szakmai vita folyik arról, mi legyen a helyes eljárás. Egyesek könyörületességből azonnali szabadítást szeretnének, mások az alacsonyabb őrzési fokozatot, a félig nyitott elhelyezést, a feltételes szabadságra bocsátást is eltörölnék, mert így megfelelő gondoskodás biztosítható, ráadásul a fertőzés továbbadásának veszélye is csökkenthető. Tény viszont, hogy sok megkérdezett elítélt szívesen maradna börtönben, mert betegsége miatt itt védelmet talál. New York államban azt is megenyedik, hogy a HIV-vírussal fertőzöttek a börtönben fogadják feleségüket. Ennek még ott is olyan volt a „hírértéke”, hogy a CNN több adásban foglalkozott vele.

Hazai kérdőjelek

Szerencse, hogy napjainkban a hazai helyzet nem ilyen riasztó. Eddig 72 beteg került kórházba AIDS-betegként és közülük 37 halt meg. A börtönökben három fertőzött személy fordult meg, közülük egy külföldi állampolgár, jelenleg is kórházi körülmények között tölti büntetését. A szakemberek azt jósolják, hogy mi még a „robbanás” előtt vagyunk és ez a börtön-népességnél is várható. Olyan kérdésekre kell hamarosan választ adnunk, hogy például a magyar börtönökben elhelyezhető-e HIV-fertőzött személy közös zárkában, dolgozhat-e a többiekkel, kötelezhető-e bárki is, ha nem egészségügyi dolgozó arra, hogy a fertőzöttekkel közvetlenül foglalkozzon. A megoldás kulcsa az lehet, ha elfogadjuk, hogy *az egészséges embert éppúgy megilleti a védelem joga, mint a fertőzötet, bereget az emberi jogok.*

A felvilágosítás, oktatás eredménye az USA-ban példaértékű. Ma a megelőzés az egyetlen módja e pusztító kór terjedésének.

Dr. Tari Ferenc